

REGNUM ME-
TAPHYSICUM,

Ex

Consensu amplissimæ Facultatis
Philos. in alma ad auram A-
cademia,

SUB PRÆSIDIO

Viri Adm. Rever. & Celeberrimi,

DN. M. SIMONIS ΤΑΥΡΟ,

Logices & Metaph. Profess. ibidem
Ordinarii & amplissimi,

DISPUTATIONE GRADUALI

ab

ERICO BRUMERO

adhiberetur.

In Auditorio Maximo,

ad diem 8. Decembris, A. 1697.

Impr. apud Jo. WALLIUM.

SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS
MAGNÆ FIDEI VIRO,

Reverendissimo in CHRISTO
Patri ac Domino,

DN. P E T R O
LAURBECCHIO,

Sacro Sanctæ Theologiæ DOCTORI
Celeberrimo, inclytæ Diœcesios
Wiburgensis EPISCOPO Eminen-
tissimo, Consistorii ibidem Eccle-
siastici PRÆSIDI Amplissimo, Gy-
mnasii Regii, & Scholarum per
Diœcesin EPHORO Gravissimo,
Mecænati Maximo ac Domino,
humilima mente æternum
prosequendo.

VITAM LONGAM,
PERENNEMq; FELICITATEM!!

Non minimo, Reverendissime
Dn. Pater, gratia divina affici-
untur sensu Musarum Sēctatores
illi, quibus, dum aspera atq; præ-
rupta quævis sibi obvia conantur subire,
supremum Numen ita voluit proditum,
ut scil. primas spes destituyente fortuna, reque
desperationi ferè imminente, præcipuè quibus
angusta res est domi, alma quorundam beni-
gnitate iterum excitentur reficianturq;. Sic
Reverendissime Dn. Pater, fortunam me-
am citra dubium in consilio habuisti, dum
mihi, qui semper inopiâ pressus rerum, nihilo
secius tamen literis incumbens animo haud de-
sponsato, per plurimis Tuis beneficiis subvenire
voluisti. Quæ tam magna sunt, ut nec aut
mente assequi aut oratione complecti queam.
Ex quibus hoc unum, à quo de cæteris fa-
cile est judicare, memorasse sufficiat, videl.
quod comes itineris cujusdam, non servi, cu-
jus vices semper explebo, sed filii jus optimè
usurpaverim. Proinde ægrè tuli vicem meam,
quod non licuerit decenti quodam modo vel
saltem aperire animum meum in Reveren-
diss. Vestr. Paternit. gratissimum. Cum
igitur tempora jam ferrent, Disputationum in-
dul-

vulgus à me edi simplicissimam, diu animum
versavit metus, num sustinerem Nomini Tuo
peramplo eandem inscribere: tandem spes me-
tum vicit, postulavitque Nominis Tui per-
nix in me veneratio, ut illud ipsum ei sacrum
daretur. Quare, patiaris, Reverendis-
sime Dn. Pater, illud Vultui Tuo non
solum subjici, sed lucem etiam inde fœnerari
haud exiguam, humilimè rogo. Non enim
ignoras, quis rerum mearum status; quæve
fortuna erat, cum curam ei maximam debe-
rem impendere, quare etiam prodiit non ma-
turus sed abortivus fœtus. Nec est quod du-
bites, Reverendissime Dn. Pater, quin gra-
tiarum actio apud me sit humilima; & quæ
clementer & benignè fecisti, non meritis meis,
sed naturæ Tuæ indulgentissimæ tribuam,
quam ne pluribus fatigem, orator de cætero
sum humilimus, ei ne minus in posterum liceat
quam licuit. Semperque permanebo

Reverendissimæ Vestræ Paternitatis

Clientis devotissimus

ER: BRUMERUS.

Ad Virum
Doctrina & morum cultura
Eximium,

DN. ERICUM
BRUMERUM,

Philos. Candidatum dignissimum,
LECTOREM Log. & Phys. in Regio
Gymnasio Wiburgenfi confirmatum,
Amicum singularem,

DE REGNO METAPHYSICO,
Pro Honoribus Philosophicis
disputantem,

Προσφώνησις:

R*egna suis librat scriptis ceu candi-*
duſ Histor,

Sic Metaphysica nunc regna do-
cere paras.

Amic. ergo

A. WANNOCHIUS,
S.S. Theol. Prof.

Philosophiæ CANDIDATO Meritissimo,
Fautori & Amico singulariter dilecto.

Quod Tibi tantopere est Regina
Scientia cordi,

Brumere, Auriaci portio lecta
chori,

Sunt reſerata Tibi vaſti penetralia
Regni:

Teque latens ſervat Concio
docta nihil.

Obvia, vos Muſæ, nunc oſcula ten-
dite Alumno,

Et feſtiva Viri Laurea lambe
comas.

*Plurimis licet occupatus, ſic
tamen gratulabundus
ſcr.*

TORST. RUDEEN.

Minimè subeat mirari L. B. quod materiam hanc satis arduam & intricatam publica luci sustinuerim dare, siquidem prægnautes subsint causæ, quæ animum aliorum claritate inprimis quidem suppressum, deinde vero magis atq; magis accensum, ad hoc ipsam torserunt. Nam licuerat mihi, Athenæo huic Musarum peramplo sexennium ferè per divinam gratiam adesse, & tamen illo omni tempore non audire discursum aliquẽ peculiarem, de Materia substrata agitatum, præcipuè de principiis cognoscendi complexis Metaph. num illa petenda è naturâ vel Scripturâ simul? & quodnam Adæquatius Genus Metaph. Sapientia vel Scientia? Atq; cum ante aliquod tempus in Exc. D. Calovii Metaph. aliqua perolverem, offendi solida argumenta pro affirmativâ illorum, quæ in Disputatiuncula mea jam complexus sum. Dolui igitur vicem tanti Viri, quod rationes suæ graves sepultæ jacerent silentio, nec ab aliquo in medium prolatae. Proinde Holmiam abhinc aliquot menses proficiscens tacitâ mecum judicavi pensitatione, dignissimam esse materiam, quæ prælo sudaret, in votis semper
ba-

habens, parem nobilitati suæ inveniret Auctorem; Verum cum hætenus nemo semet profiteretur, qd̄ Excell. D. Calovio hoc ipso gratificari vellet, suavit ejus auctoritas, jusserunt merita, imperarunt denique rationes illæ, quas à sua parte movet gravissimas, ut materiam hanc elaborandam mihi susciperem, ne fortè vitio oblivionis ulterius occultaretur. Cumque mihi more solito juxtaque constitutiones Academicas disputatio esset conficienda, hanc sumsi eò latior, qd̄ tutius aliorum quasi ore mihi loqui liceret. Allegavi enim alicubi ab Excell. D. Calovio & paucis aliis integras sententias, ut, si fortè alicujus temeritatis vel arrogantia disputatio nostra argueretur, culpa & poena omnis in tantos viros redundaret; vel etiam ut Vir quidam Ampliss. dixit: agnoscimus dona Dei in aliis, ne soli sapere videamur, & alios negligere: Alicubi iterum pro viribus ingenii nostri conabamur materiam explicare, sed hoc uno torquemur, quod subtilitate suâ illas longè superaret. Quare spem veniæ tuæ L. B. nobis pollicemur, si voluisse in magis etiam satis est. Benè igitur valeas, & quæ à nobis inter tot impedimenta conscripta sunt, pro favore tuo boni consulas!

MEM.

MEMBRUM PRIMUM

Προϋποσχομένα quædam continens

§. I.

os. longo receptus est
usu, auspicioque sobriè
philosophantium semper
obtinuit, argumentum
quoddam qui tractare
laborant, certum ut si.

bi præfixum habeant scopum, quo opel-
la sua omnis normabitur. Qui ut con-
ceptum, rei intentæ conformem, inteller-
ctui repræsentabit, ne huc illucque in ve-
ritatis investigatione aberraret; ita dubius
& inconueniens non est admittendus,
quin summopere in id incumbendum, ut
ejusmodi investigetur, quo intentionem
nostram assequi valeamus. Haud dissi-
mili ratione Disputatiuncula nostra in
frontispicio habet inscriptionem, ad
quam, tanquam ad objecti sui normam,
illa ipsa, qualiscunque sit, instituenda e-

A

rit,

rit, ne heterogenea pro homogeneis venditentur, alienavè pro propriis assumantur. Igitur, cum Materia Disputationi jam substrata, sit de REGNO METAPHYSICO, quod videl. Metaphysica ceu REGINA, adjunctis sibi Consiliariis, GNOSTOLOGIA & NOOLOGIA, in inferiores disciplinas exercet, non ab re fore duximus, si viam pandamus ad intimiora eorum referenda, quæ ex ratione propositi, sub incudem Dissertationis erunt revocanda, præmissis scil. illis, quæ quam maximè faciunt ad Entis in abstractissima sua consideratione notitiam, quibus sine institutum nostrum frustraneum & nullum, utpote Disquisitione, quibus principiis acquiescat Metaphysica; num solum principio ex libro naturæ, vel insimul ex Scripturâ Sacra deducto; Quodnam ejus adæquatum Genus Sapientia vel Scientia?

§. II.

Principii varias acceptiones heic in compendium mittimus, & solum eas, quæ quamplurimum usu frequentantur à Philosophis, consideramus, quibus illud dividunt in *Principium essendi & cognoscendi*.

§

Illudque vel *Specialiter* sumitur, quatenus *principio fiendi & conservandi* opponitur, quomodo *principia essendi* sunt, ex quibus aliquid intrinsecè constat: *fiendi*, ex quibus aliquid producitur: *Conservandi*, à quibus aliquid in esse conservatur. Vel *Generaliter*, prout dat esse alteri, sive per generationem, creationem vel alio modo, sive intrinsecè illud constituat, sive conservet. Posteriori modo, quando in nimis laxo significato accipitur *principium essendi*, fatemur quidem objectum Metaphys. Ens hoc quodammodo admittere, in quantum DEUS hominem sapientiæ capacem condidit, & naturale, sciendi sublimia quæque, desiderium indidit. Prætereà ingenia Theorica ad hujus studii culturam excitavit, iisdemque ad veritatis & causarum summarum investigationem singulare acumen concessit. Hoc, non priori modo, concedimus; Nam Disciplina hæc universalissima, omnia, quæcunque existunt, sub objecto suo Ente comprehendit, cujus ideò naturæ repugnat, *principium* tale *Essendi* agnoscere, ceu in sequenti §. pluribus patebit..

Postquam ita nostram circa *principium essendi* declaravimus mentem, restat ut alterum divisionis nostræ membrum, principium nempe cognoscendi pensitemus; quod iterum duplex: *Complexum* & *Incomplexum*. De illo nullus dubitat, quin in Metaph: quadret; de hoc v. Metaphysicos inter insignis tota est lis. Placet igitur in examen revocare ponderosas illorum rationes, quibus è foro Metaphysico relegant *principium cognoscendi incomplexum*, dum scilicet conantur adstruere, affectiones posse probari de Ente, vel per *principium cognoscendi incomplexum*, vel per rationes quasdam saltem à priori aliquo modo inferentes. Undè quam benè hoc Metaphysicæ conveniat, in confesso erit. Sic enim Excell. D. D. Calovius infert: *Principia incomplexa sive causa sint, sive rationes saltem superiores inferentes, è quibus emanent attributa, & per quas affectiones transcendentes de ente verificari probeantur, nullæ possunt denominari in Metaphysica. Non Cause: Causa enim Causæ non est in infinitum. E. subsistendum in pri-*

primo efficiente, quatenus efficiens est. At v. Efficiens quatenus efficiens, est affectio entis, E. concedenda est affectio sine efficiente causa. Si hoc, multo minus subjectum Efficientis, quatenus Efficiens est, scilicet ens habebit principia essendi. Et si ponas subjectum Metaph. Ens quâ Ens principis essendi affectum, consequens est, nullum dari ens, quod non agnoscat essendi principia. Adeoque Deo etiam tribuenda erunt, habebisq; Deum non Deum. Nam licet in scientiis non tam objecti, quam affectionum causæ quarantur, neque istud, sed hæ probari debeant; attamen quia affectiones subjecto immediate insunt è principis ejusdem omnino proveniunt; adeoque easdem per principia de subjecto verificari docendum est. Præterea neque rationes inferentes heic locum habent. Potest quidem ens considerari in sua essentia, & veluti in momento primo, ut affectiones spectentur in momento secundo quasi, nempe in actuali denominatione & promanatione. At non disquiritur, an affectiones Entis promanent ab ente, sed de eo disceptatur, an detur ratio aliqua superior, è quâ inferantur affectiones Entis, & per quam de ente præ

Prædicentur? quemadmodum *immutabilitas DEI*, ejusdem infert *æternitatem, independentiam omnipotentiam*. Ubi sanè non diffitemur, affectionem unam deduci posse ex aliis; at quod *primò, immediate & proximè* detur aliqua ratio emanandi superior, è quâ inferatur *affectio Entis*, haud concedimus. Ens enim, quâ Ens, summum est omnium, & nihil se habet superius. Ipsum enim ens talis ratio esse nequit, quia principium & principiatum non sunt idem. Deindè multò minus salutabitur *affectio Entis*, quia per ejusmodi *rationem* debent affectiones de Ente demonstrari. At principium & affectio in uno conceptu non conveniunt, ut loquitur D. Gurkius. Quare nulla heic reperiuntur incomplexa principia: quod probandum erat. hæc Excell. ille D. Calov.

§. IV.

Principia complexa, quæ modò Metaph. assignavimus, dispicienda esse, ratio ordinis svadet. Hæc si quis denegare Ei vult, is videat, ne sapientiam absque principiis manifesta contradictione fingat, qualis non est Metaph. utpote

quæ elicit conclusiones generalissimas & primis principiis. At novimus hoc tritum omnium circumferri ore. Quemadmodum *revelatio est principium Theologiae*; ita *Lumen Naturæ Philosophiæ*: quo ipso *Lumen Naturæ revelationi* contradistinguitur. Verum hoc cum grano salis acceptandum, inferioribusque solum disciplinis adscribendum, accurrata tractatio *Metaphysicæ* docet, ubi *Lumen revelatum & Naturæ* sororio quasi vinculo connectuntur. Est quippe hæc disciplina universalissima, universalissima proindequirens principia. Quare, qui in investiganda ratione formali transcendentium unice libro naturæ intendunt, & quæ in illo representantur, hi certe nunquam exhibebunt *Metaph. in abstractione entis* nec defendere poterunt, quod asserunt cum Philosopho, *Metaphysicam* esse disciplinam γενικωτάτην, generalissimam, & objectum ejus esse ens, quâ ens, sub abstractissima ratione. Nec abstrahere potes communem rationem, nisi â tibi cognitis & perspectis: Quomodo, quæso, ab infinito pariter & finito communis conceptus transcendentium præscindi potest, nisi in primis constiterit tam

infiniti natura, quam finiti, & indoles tam mysticorum quam Prædicamentaliū. Illorum autem notitia non aliunde petenda, quā ē libro scripturæ, cum in libro naturæ nulla habeantur propriè mysteria.

Sic terminorum transcendentium: *Essentia, perfectionis, unitatis, bonitatis, incommunicabilitatis, Durationis, ubiætatibus, Principii, Causæ, simplicis, identitatis essentialis, Distinctionis realis, oppositionis Relativæ &c. formalis ratio in abstractione summa constitui nequit, si solummodo hemispherium inferius, naturæ, Spectemus; Etsi ex illorum, quæ ibi nobis offeruntur, quidditate, Duratione &c. conceptum quendam Communem & generalissimum præscindere conemur, tum videbimus, nos cæcos ductores non solum in errorum præcipitia alios seducere, sed & ipsosmet oppidò malè seduci. Nam conceptus generalissimus competere debet etiam rebus mysticis & Enti infinito. Non enim DEUS, Ens infinitum, ex Entis finiti conditione æstimari debet, juxta Axioma Noolog: Divina ex abjecta creature conditione non sunt æstimanda. Pariter conclusiones Transcenden-*

dentales ē Sola rerum cognatione & principiis cognitionis naturalis elici nequeunt, nisi simul attendatur ad scripturæ veritatem & principia Theologica. Quippe conclusiones, quæ adeo generales & universales esse debent, ut nihil quicquam detur in rerum natura, de quo istæ non verificentur, illæ utique eruendæ sunt & consideratione rerum omnium, quæcunque illæ sunt, siue nobis consent lumine revelationis, siue rationis. Alias conclusio habetur universalis, quæ tamen revera particularis est. Concludimus itaque ex modo dictis, geminum esse principium complexum Metaphysicæ. Unum Theolog. quicquid DEUS dixit hoc verum est. Alterum Philosoph: Impossibile est idem simul esse & non esse. quicquid his congruit, acceptandum est; quod vero ab iisdem dissidet, rejiciendum.

S. V.

Nec est quod alicui scrupulum moveam, si discussis varietatibus vocis Principii, ampliorem mihi viam sternam ad ea, quæ jam venor, paucissimis etiam attingendo Genus Metaph. ubi certè necessum habeo fateri, hoc longè superius esse

esse ingenio meo, præsertim cum videam, magnos in magna sententiarum hac de re abiisse divortia. Quorum quibusdam placet, cætera ut omittam, pugnare pro *scientiâ* quibusdam iterum pro *sapientiâ*, singulis prægnantibus munitis rationibus; quas non novas heic in unum conferre plus satis existimamus. Pro *scientiâ* pugnant his argumentis: In Metaph: cognoscuntur proprietates entium per demonstrationem E. cognoscit conclusiones suas scientificè. Scientia est demonstrationis effectus. Imo nihil aliud intendit Metaphysica, quam ut demonstret varias affectiones de Ente. Deindè, ampliant vocabulum *scientia*, ut aliquando ipsis significet notitiam conclusionis præcisè, & opponatur intelligentiæ & scientiæ: Aliquando etiam implicet notitiam principiorum qualiumcunque, sine addito, primorum annon. Et hoc sensu scientia dicit illis rationem Generis ad sapientiam. Prætereà, *principia*, inquirunt, non solere requiri ad scientiam ea, quæ sunt Efficiens & Finis rigorosè dicta, sed sufficere ad eam *complexa principia* sive communissima axiomata, item qualescunque rationes quæ à nobis apprehenduntur priores

ores attributis. Et patet quia hujus generis principia sufficiunt ad *demonstrationem*, ista quidem saltem ad eam, quæ est per *impossibile*; Hæc autem etiam ad *demonstrationes* potissimas, quas *diola* vocant. Sic illi ratiocinantur, sed quam valide, scire lubet, dum argumenta, quæ Excell. D. D. Calovius in aciem profert, candidè examinemus. Dicit enim hic in *Metaph.* sua p. m. 112. & 113. Certum est, *scientiam tantum esse notitiam conclusionum seu earum propositionum*, quæ non simpliciter *prima & summa*, sed ad *prima & summa axiomata* habent sese, ut *conclusiones*. Quamquam aliàs *scientia* non tantum *conclusiones* sed & *principia* habeat, at saltem *secunda*, quæ & ipsa respectu *primorum conclusiones* sunt. Hinc ulterius certum est, *scientiam* versari circa *ens determinatum*, procedere è *causis proximis*, *scientificis*, & *affectiones certas* de *subiecto certo* & *præcognito per easdem demonstrare*. Horum autem neutrum *Metaphysicæ* competit, utpote quæ neque *subiectum* habeat alibi *præcognitum* atq; *determinatum*, vel *affectiones scientificas*, vel *demonstrationes affectionum* de *subiecto per rationes inferentes a priori*, ne dū per prin-

cipia causalia: neque conclusiones nudas, sed primis principiis stipatas proponat. Qui scientiæ vocem ampliant, & laxè usurpant, ut designet notitiam habitua-lem conclusionum, prut eliciuntur è principiis (non determinate secundis, sed) indefinite & indeterminate, siue primis siue secundis, videntur mihi neque cum Philosopho loqui, neque cum veritate convenire. Laxa ejusmodi acceptio non- dum à Philopho demonstrari potuit. At terminis usitatis inusitatas imponere si- gnificationes non permittunt Philosophi. scientia habitusest, è particularibus prin- cipiis existens 1. Post. Anal. Notitia est conclusionis, non vero principiorum 4. Eth. C. 6. Anne haberi potest scientia, ubi nondum sciam medium in demonstratio- ne positum esse, Causam proximam, & immediatam affectionis illius, quæ de sub- jecto demonstratur? Annon ad scientiam in communi requiruntur, subjectum, prin- cipia essendi, & quidem talia, quæ sine proxima (hoc ipso distinguitur à pruden- tiâ & sapientiâ) affectionum causa? Ha- tenus ille. Quod etiam D. Geilfus. in Eth. sua Exemplari p. 375. adstruit, dum di-

dicit: Scientiam esse habitum, quo per
veras & immediatas causas cognoscimus
conclusiones necessarias. Et paulò post:
Scientiam propriè & in rigore sic dictam,
nulli competere cognitioni, nisi ei, quæ
fit per causas veras & immediatas: con-
clusionumque esse scientiam, non princi-
piorum. Hisce satis superque responsum
 iri, ad rationes illorum modo allatas, spe-
 ramus, nisi forte nostrum erit hæc adji-
 cere, quod Metaphysica plus aliud in-
 tendat, quam ut *affectiones* solum de *en-*
te demonstret, *principia* videl: *inferio-*
ribus Disciplinis adhibeat, *objecta* præ-
 scribat, *rationesque controversias deci-*
dendi suggerat, ceu in seq. patebit.
 Denique *rationes qualescunque à priori*
inferentes, ad *demonstrationes potissimas*
quas τῆ διόλης vocant, sufficere, ut illi
 dicunt, falsissimum esse, luce meridiana
 clarius est, etiam illis, qui per transennam
 modò viderant *Demonstrationis τῆ διόλης*
definitionem, quæ est, quando de *subiecto*
demonstratur affectio, per Causam efficiens-
tem vel Finale proximam. His igitur
 rationibus adducti, minimè arrogantiae
 crimen nobis inuri confidimus, si calcu-
 lum, salvo tamen cujusvis iudicio atque
 ho-

honore, iis addamus, qui à parte negantium stant, cum pari autoritate non solum cum cæteris sint, sed & rationibus illis prævaleant.

§. VI.

Cum igitur jam probatum ivimus, scientiam non posse constituere *Genus Adequatum* Metaphys. pedem promovemus in castra illorum, qui pro sapientiâ militant, visuri, quamnam & quibus rationibus munitam nobis adhibitori sunt sapientiam. Hanc Antesignanus illorum D. D. Calovius dicit dupliciter sumi, I. In *communi*, præcise & abstractè, quam dicit esse *Habitu* quemcumque *Ἀπονηκὸν* s. discursivum, cum notitiâ principiorum simul conjungentem notitiâ conclusionum, quæcumque ea sint principia, quæcumque conclusiones, modò in ista cognitione ultimatè subsistatur. Quo ipso à Prudentiâ discriminatur, quæ *πρᾶξι* intendit. Sicut etiam ab intelligentiâ eò differt, quod sit habitus *Ἀπονηκὸς*, principia simul cum conclusionibus habens. Hæc. v. habitus *νηκὸς*, qui circa principia summa versatur. A scientiâ etiam discrepat in hoc, quod hæc sit notitiâ conclusionum per de-

*monstrationem acquisita. Hanc communem significationem novam non esse, sed antea usitatam, ex communissima Philosophiæ definitione, Peripateticorum plerisque approbatâ asseritur, quâ finitur: *Habitus mentis scientiâ & prudentiâ constans. Ubi scientia absque omnidubio sumitur pro quovishabitu Theoretico, quia è diametro habitui practico contradistinguitur. Deinde laxa ista significatio citra omnem exceptionem ab Aristotele præsupponitur, cum adhibetur hæc altera, ubi 2. Specialiter determinatè & restrictè accipitur vocabulum scientiæ, prout est Scientia Prima vel Secunda, ut è 7. Metaph. Cap. 11. apparet. Ita Scientia prima, inquit D. Calovius, est, quæ ex primis principiis conclusiones elicit universalissimas: Secunda, quæ ex principiis secundis de subiecto determinato conclusiones format & statuminat. Et ut hujus nomine veniunt Scientiæ, Physica 7. Metaph. Cap. 11. & p. c. aliæ quæ sunt Scientiæ; ita istud unicè quadrat in Metaph. & cum ipsa ἀπλῶς recipiatur. Quibus suppositis haud difficulter judicium ferri potest, num Metaph. per Scientiam definiri possit? Jam autem per primam definiri**

nequit, cum hæc Synonymum Grammaticum ipsius *ὀντολογίας* reputetur, & propterea ejusdem sit latitudinis cum eadem, cum tamen communior requiratur conceptus ad rationem Generis. Neque per *Secundam* definiri potest, quandoquidem hæc Synonymum Grammaticum Physicæ, aliarumque inferiorum disciplinarum *Theoreticarum* exhibeat. Reliquum proinde est, ut per *Sapientiam abstractè* sumptam definiatur hoc modo: *Metaph. est sapientia Entis quatenus ens est.* Ubi observatum volumus, quod quemadmodum non omnes disciplinæ inferiores *ὡσιύως* sed *ἀναλόγως* naturam scientiæ, dum per hanc definiuntur, participant; ita etiam *ἀναλογία* quam maximè urgenda, dum illas per *sapientiam* definiri asserimus; quippe hujus requisita *unicè & in solidum* *Metaph.* congruunt. Quæ sunt 1. omnia cognoscere conceptu maxime *Universali*. 2. scire difficillima & à sensibus remotissima. 3. Habere notitiam certissimam 4. Habere maximam ad docendum aptitudinem, revocando omnia ad prima *principia*. 5. propter se experi. 6. Aliis præesse. Hinc ad ultimum robur nostro conciliamus asserto, sic

sic inferentes: Cui Disciplinæ *omnes conditiones sapientiæ* competunt, illa potius per *sapientiam* quam *scientiam*, in quam ejusmodi nullæ quadrant, definienda est, at subsumo de Metaph. E. major suâ radiat luce. Minor non solum ab Aristot. Lib. a. Major. Metaph. Cap. 2. probatur, sed insuper etiam ab aliis etiam recentioribus Metaphysicis passim adstruitur, utpote D. Calovio, Jacob. Martini. D. Scheiblero & D. Aurivillio.

MEMBRUM ALTERUM,

Regimen exponens Metaphysicum.

§. I.

Quemadmodum DEUS homini, qui in hac mortalium statione cæco quodam impetu ad cuncta, quæ sibi arripient, fertur, optimè consuluit, leges sanciendo, ad quas, tanquam exactam normam, vitam actionesque suas dirigere necessum habet; Ne vitio naturæ depravata honestatis limites transiliat, potestatem illam legibus hominem cöercendi, Personis, quæ Reges audiunt, concessit, quorum deinde decretis refragari, minimè illi fas est: Haud dissimili ratione Orbi Philo-

sophico comparatum est. Habet enim ibi Rex suos subditos & subditi suum regem; legibusque cautum est, quid facere, quidve omittere debent. Ne igitur scientiæ ἀκέφαλοι & sine capite dicantur, agnoscunt *Metaphysicam suam Reginam & Dominam*, quæ illis objecta largitur, & leges, ad quas tractari debent, subministrat, *principia* nempe *generalissima*, quæ sunt norma omnium statutorum, disciplinarum, imperio puta illius subjectarum, adeò ut nihil in illis adseri vel statui debeat, quin ad normam istam collineent. Ubi tamen probè observandum: *Regimen Metaph.* non esse *practicum*, veluti imperaret suis subditis hoc vel illud: quodve consistat in externa professionum philosophicarum in societate humana directione; quale imperium in omnes disciplinas exercet *Politica*, limites & officia singulis *scientiarum Professoribus* præscribendo; sed *Theoreticum*, in interna vigoris atque vitæ communicatione consistens. Influit namque *Mataph.* occulta ratione in disciplinas sibi subjectas, declarando eos terminos, citra quorum explicationem non potest ulla alia disciplina veritatem attingere, aut ad scopum suum

suum pervenire, ceu in posterioribus de hocce pluribus erit agendum.

§. II.

In *Regimine* Metaph. explicando occupatis, paucis significare lubet, quoniam *habitus* huic *Regimini* addicti, quoniam non. Imperat hæc *Regina Scientiarum Metaph.* *habitus* *Ἀγενήτοις*, non quibusvis, sed circa ens determinatæ quiddatis versantibus, qui unicè desiderant patrocinium Metaphysicæ. Exulant ergo ex ejus Regno *habitus* qui aut ejusdem *communitatis* cum Metaphys. aut etiam certo respectu hæc superiores sunt, Utpote *Primum Theologia*, hæc enim (α) Metaph. non est subdita, cum objectum ejus non communi viâ & modo se repræsentet, nec vulgaribus classibus rerum contineatur: Nec principia hic (β) adhibeantur & prima philosophia desumpta, quin potius principium adæquatum & unicum sit *Divina revelatio*. Deinde eximenda hinc est GNOSTOLOGIA, quippe hujus objectum I. est ipsius intellectus objectum, ideoque indeterminatum, ut præcise ἡ γνῶσις s. cognoscibile
2. Non est sub ente sed æquè latè patet

cum ente. Quid, quod 3. operâ suâ utatur Metaphysica circa objectorum determinationem; quare etiam ipsi est a consiliis, ceu in posterum docebitur. Tertiò removetur NOOLOGIA; est quippe hæc *habitus* Νοητικός, non Διανοητικός, quales solum imperio parent Metaphysicæ, quæ ipsa *habitus* quoque est διανοητικός, è principiis primis conclusiones eliciens generalissimas. Non 2. de ente, sed enti, saltem collatione & analogiâ rerum agit. Non 3. à superiori pendet, sed in summam disciplinam virtute influit, eamque sic constituit, ut dicatur ὅς καὶ Ἰνστικτὸν vel *scientia cum capite*. Non puta formaliter (*habitus enim specie diversi nunquam sunt formaliter unus idemque specie habitus*) sed virtualiter, quia sapientia adhibet principia prima, non sub ratione signatâ & abstractâ, prout è naturali rerum cognatione eliciuntur, & certo objecto designantur; sed exercitâ & applicatâ, quatenus faciunt ad universalissimas conclusiones de ente formandas, & ceu reliquarum scientiarum fundamenta immotè firmandas. Quartò denique hinc relegatur Metaph. quæ licet objectum

sibi

sibi necessum habeat definire & præcognoscere, hoc tamen facit in parte *proæmiali*, modò, qui obtinuit, & adhuc dum obtinet, apud cæteras generales disciplinas. Quarum è numero etiam sunt *habitus instrumentales*, qui neutiquam Metaph. parent imperio, utpote qui latius sese extendunt, quam hæc.

§. III.

Ex hinc facilè patet, neque *hanc*, neque *illas*, superiorem quandam agnoscere *disciplinam*, à quâ objecti ratione dependeant, sed potius divisum quasi inter se habere imperium. Quandoquidem Metaph. in *directione inferiorum disciplinarum*, illarum utatur servitio, easdem vero neutiquam dirigat, eapropter quod illæ naturâ priores sint, cum dirigant ἀρχικὰς τῶν πρῶτης & secundam mentis operationem, simplicem rerum apprehensionem, nec non earundem compositionem & divisionem. Quod præstat Gnostolog. primariò beneficio abstractionis & conceptus seu idealis representationis, secundariò verò ope disciplinarum & habituum, cum illa magis faciant ad apprehensionem; hæc vero potius ad conservationem conducant. Noologia autem, quatenus ex analogiâ rerum

rum prima cognoscendi principia derivat. Quemadmodum & Metaph. primò & principaliter dirigit seriem mentis operationem, τὴν Ἀγνοίαν. ē principiis primis eruens conclusiones, cæterarum disciplinarum principia, quæ itidem faciunt, verum secundariò, ad tertiam mentis operationem perficiendam. Hoc ipsum clarescit, si observetur objectum GNOSTOLOGIÆ esse cognoscibile, quod abstrahit adhuc à primo scibili, objecto Metaphysicæ. Cognoscibile quia tale præscindit à primo cognoscibili & à cæteris secundò cognitis; non aliter atque substantia præscindit à primâ atque secundâ substantiâ. Objectum Noologiæ, est rerum omnium cognatio, quâ exindè fluunt prima cognoscendi principia, quæ itidem prior est objecto Metaph. in quantum videl. non possum abstrahere notionem communissimam & attributa transcendentia, ab omnibus quacunque sunt, nisi intuitu cognationis rerum omnium, nec statuere conclusiones generalissimas, nisi ē primis principiis veritatem suam obtineant. Neutiquam verò hic censendum, objectum quasi ideò Metaph. à Consiliariis suis præscribatur, quia objectum

Me.

Metaph. non dependet propriè loquendo
 ab *eorum objectis* licet eadem priora sint,
 qualis dependentia datur inter *Metaphy-*
sicam & inferiores disciplinas, quæ pro-
 priè ab illa dependent. G NOSTOLOGIA
 quidem explicat *objecti naturam in ideâ*
 ut objectum accuratè exponatur in *ab-*
straclo; & objectum ejus est *scibile ut sic*,
 adeoque terminatur eadem *Simplici re-*
rum apprehensione, *præcisè & intra limi-*
tes cognoscibilis quâ talis, nequaquam
 vero hoc vel illud scibile *determinatè* ap-
 prehendit. NOOLOGIA vero *rerum affini-*
tatem spectat, & *συγκρίνω*s confide-
 rat, quæcunque in rerum natura sunt, non
 vero *quidditatem* attingit, nec *ἀκρινω*s
 res sive in *abstraclo*, sive ut sunt *determinatè*,
quidditatis, ullatenus pensitet, ideo-
 que nec ad *objectum determinatum* de-
 scendere potest, utraqve demum confi-
 derat vel *θεωρίαν, πράξιν & ποίησιν*, vel
principia theoretica, practica & poëtica,
 sed neutra eousque progreditur, ut di-
 sciplinam quandam *ἀγωνιστήν* præco-
 golcat, ejusque objectum statuminet. Hi-
 sce observatis, relinquitur omnes tres
 prædictas disciplinas *Directrices, objectum*

suum sibi præscribere, *inferioresque Disciplinas* dirigere, modo tamen non eodem: *Metaphysicam legibus ut Reginam*, reliquos illas ambas, *consiliis ut Consiliarios Regios*.

§. VI.

His ita præsuppositis res ipsa à nobis exigit, ut ostendamus, in quo *Regimen Metaphysicæ* consistat, ne *Regina scientiarum* titulum sine re habeat, ac *Dominæ & Regina* audiat absque muneris Regii administratione. Dicimus itaque cum recentioribus, officium hoc tribus potissimum comprehendimomentis: Quorum PRIMUM est, *leges inferioribus Disciplinis præscribere*. Secundum *limites s. objecta illis constituere*. Tertium denique *controversias in illis subortas dirimere*. Quod autem Primum attinet, *Directionem scil. inferiorum Disciplinarum per leges*, tum Metaph. hoc ipsum duplici exsequitur modo: *Nöematicè & Axiomaticè*. Ille est, quando per terminorum generalissimorum abstractam definitionem, *universalissima* repræsentat nöemata, quæ insignem præstant usum inferioribus Disciplinis: Hic v fit per ca-

nones & universalia Axiomata, prout illa è naturâ entis, quatenus id adequatè coram mente representatur in se, affectionibus & modis quasi restrictioribus, eruuntur. utrumque in §. seqv: planius explicatur.

§. V.

Hoc ipsum, quod dicimus, in apri-
eo ut sit, fatemur Metaphys. leges non
practicè præscribere, sed *theoreticè*, quod
præstat, dum versatur circa *simplicem en-
tis theoriâ* & *attributorum communis-
simorum doctrinam*: ita ut *universalia
præcepta*, quæ ab omnibus particulari-
bus suam obtinent veritatem, de illis
formet. Quod etiam probè notandum,
tum *in formali terminorum transcenden-
tium ratione*, tum *in abstractâ principio-
rum communium constitutione*. Utrobi-
que enim dominari debet abstractio, ab
omni quod est, adeoque non minus ab
ente finito quam infinito, ut antea
dictum est. Et quam primum termini
ad *mystica* applicari deprehendantur, per
analogiam communis formandus est
conceptus, abstrahens ab his simul atque
ab illis. Nam quemadmodum *finitum*

& infinitum participant ἀναλόγως Entis naturam; ita & quæ ad Ens, quæ Ens spectant. Ubi accuratè sciendum, contra naturam rerum, vel etiam citra applicationis fundamentum, nullam debere institui applicationem, cum non in omnibus sed in iis saltem, ubi quædam est comunis ratio, convenientia detur. Et Analogie Fundamentum est, infinita rerum distantia, non ea, quæ sic dicitur ob omnimodam repugnantiam, aliàs non nisi æquivoca erit applicatio, quæ est solum κατὰ λέξιν, sed propter infinitam alterius extremi præ altero excellentiam, quæ in vi eminenti, ὁ κατὰ πρᾶγμα Analogia nominatur. Pariter cum communia axiomata è naturâ Entis, & quæ sub ente sunt, elicit, examen instituit, anteqvam fidem universalitati illorum habeat, num eadem inductio omnium particularium probet, vel etiam deductio ad impossibile fidem iisdem conciliet? ad quod principium, conclusiones, quotquot in Metaphysicâ traduntur, generalissimas exigi, requirit tum sapientiæ primæ præminentia, cujus est ad altissima usque conscendere principia; tum principiorum sci.

scientificorum indigentia, quæ munimento certè indigent, ut *scientiæ* suam assequantur certitudinem. Et quemadmodum *Metaphysica descriptiones, formalem terminorum transcendentium rationem representantes, in summa Entis abstractione* format; ita non minus necessarium ducit, *divisiones, materialem rerum varietatem exhibentes, sub adæquatione omnimoda* dare, in quantum scilicet ratio formalis *Metaphysicæ* patitur, & ad *sapientiæ primæ* officium facere videntur; Adducit enim, quæ ad *absolutam Entis theoriam* pertinent; quæ vero ad *speciales disciplinas* spectant, prætermittit. Cum igitur hunc in modum munus suum obeat *Metaphysica*, non potest non *definitiones & axiomata accurata ac infallibilia* tradere, quæ cæterarum disciplinarum firmæ sunt *leges s. principia*. Nam in *Definitionibus* potissimum refulcet *affinitas & cognatio rerum vel subtilitas*, quæ summam & omni exceptione majorem arguit certitudinem, & conciliat evidentiam, ut eâ animadvertâ, non possit non intellectus assensum præbere. *Axiomata* autem cætera nihil aliud sunt, quam *ποσειµατα*, quæ à *Definitione*.

nibus resultant; quare & hæc ἐξαιρέτως
& principaliter; Illa vero ἐπομένως &
consequenter dicuntur principia

§. VI.

Sed quoniam & alii munera hæc Metaph. aliis, quam nos facimus, referunt modis, paucis, animus est, illorum verba hic signare, ne fortè quis, illis omis- sis, arrogantia notam nobis inurat. Dicit enim D. Scheibl. Metaphysicam *demonstrare & confirmare principia prima* & quidem id *variis exsequi modis*, quemadmodum Svaretz. disput. 1. §. 4. n. 17. id eleganter docebit. Primum, in- quiens, id facere, diligenter declarando terminos illos, ex quibus principia con- stant. Traditur enim in hac scientia, quid sit *Ens, essentia, actus, potestas, to- tum, pars* aliaque ex quibus illa *prima principia* conficiuntur. Ad *primorum au- tem principiorum notitiam*, nihil ferè magis facere potest, quam si *termini recte intelligantur*. Sunt enim per se nota, modò à terminis absit obscuritas, & recta adsit illorum notitia. Deinde facit id Metaphy- sica, potissimum confirmando ea per *deductionem ad absurdum*. Quod sit, si
ejus

ejus oppositum involvat *aliquid esse, vel non esse*. Solet & dici, quod Metaphysica *confirmet & demonstret scientiarum particularium principia, & explicet terminos generales*; quod etiam nos ambabus largimur manibus, utpote quod potissimum ferè Metaph. est officium; sed quod hoc magis quam illud diversum sit à nostro momento primo, quod fecimus: *leges inferioribus disciplinis prescribere*, auctoritate D. Calovii, est quod negamus. Nam dum *disciplinis inferioribus* modò à nobis paulò antea indigitato, *leges prescribit*, confirmationem tam *principiorum primorum*, quam *ortorum*, satis superque demonstrat. Et sic re ipsa convenimus, verbis licet discrepemus. Nec hic, quod prænominato loco Svaretz. persequitur, observare pigebit, scil. quod Metaphys. *demonstret particularium Disciplinarum principia*, non immediate illa attingendo, sed vel quatenus opus est *generalibus terminis*, ad proprias definitiones tradendas, & proprios terminos explicandos; vel etiam quatenus in eis *generales vel transcendentales habitudines* includuntur, sine quarum cognitione, non potest aliqua ratio, seu quidditas
 aliq

alicujus rei in *particulari* explicari; vel etiam cum ex *generalibus suis principis* format *deductiones ad absurdum*, pro adstruenda veritate principiorum, quæ sunt in inferioribus Disciplinis.

§. VII.

Expositâ sic ratione *Primi Muneris*, conferimus nos ad *Secundum*, quod est *inferioribus Disciplinis objecta adsignare*; sed antequam hujus interiores petamus recessus, è re esse videtur, paucis discutere, *Num ob abstractionem secundum indifferentiam Metaphysicæ liceat descendere ad objectorum determinationem?* Ubi ipsius objecti Metaphys. ratio formalis, per particulam *quatenus ens* expressa, altius exponenda. Sumitur enim *tò quatenus* dupliciter; αἰτιολογικῶς s. *causaliter*, ut innuat *rationem* s. *causam*, cur *prædicatum* *subiecto* conveniat; & ὁριστικῶς s. *determinativè*, ut specificet *objectum commune* hoc modo: *Ens secundum quidditatem communissimam* *objectum* est proprium Metaphysicæ. Innuit itaque, exponente D. Calovio, *ens* in *abstracto & universali*, & excludit *entia* in *particulari*; innuit *communem ra-*

tionem omnium; excludit *specialem* considerationem singulorum; est enim abstracta ab omnibus, non concreta ex omnibus, considerat omnia in *universali* non *universaliter* omnia. Non enim prohibet *Objecti formalis ratio* descendere ad ea, quæ sub *objecto formali Entis* continentur, h. est quæ *enti* quâ *Enti* insunt vel subsunt; sed ea saltem remouet, quæ ipsi extrinseca. Restringendus igitur est iste consensus ad indolem disciplinæ & *rationem objecti formalem*, quæ non impedit, quo minus *Metaphys. objectum* suum *Ens* in *modis essendi contrariis* tractet, & *infinitam rerum varietatem* ad *certas* revocet *classes*, *typicâ* & *generali rerum omnium representatione*; quia hoc modo considerare *Ens*, tantum abest, ut contrarietur *Metaphysicæ*, ut potius ad *eius absolutam* pertineat *noticiam*. Hinc $\phi\mu\lambda\mu\phi\alpha\upsilon\epsilon\rho\omega\varsigma$ patet, *Metaphysicæ* licere pensitare quædam *Specialia*, quamdiu *ratio formalis objecti* id patitur. Quamprimum autem aliquid occurrit, quod isti contrarietur, illico contemplationem ejus præscindit. Sicut *Metaph.* ab *Ente* descendit ad *substantiam*. Hic cum nihil in-

venit naturæ suæ adversum, *distinctè* illam considerat, & porro illam partitur dicendo: *substantia* alia est *Spiritualis* alia *Corporalis*; jam autem quia hæ *substantiæ* in conceptu suo referunt *determinatas quidditates*, Metaph. illas dimittit, & *scientiis particularibus* quoad *propriam naturam & affectiones* cognoscendas relinquit. Non tamen potest nec debet omnimodè hanc divisionem intactam relinquere, cum distingvendis disciplinis quam maximè inserviat. Quin imò subnectere divisionem quandam specialiore *spiritus in infinitum & finitum*, *Corporis in simplex & Compositum &c.* adeò non Metaphysicæ, licet appareat, contrariatur, ut commendet potius universalitatem & majestatem ejus, à quâ talia particularia suam habeant certitudinem. Non enim aliàs dispicere & judicare posset, num illa omnia, quæ sub substantiâ spirituali & corporea comprehenduntur, ad unam aliquam disciplinam revocari possint: & quænam illa substantia sit? aut num aliqua eorum ita sint comparata, ut ad idem *subjectum disciplinare* haud possint revocari; quam tamen *subdivisionem*, inquantum illa *typicè quodammodo*

repræsentatur, Metaph. competere asserit
D. Calovius p. m. 691, Quare hic non
expectanda erit istarum divisionum sive
confirmatio, sive explicatio, utpote quæ a-
liena est primæ Philosophiæ.

§. VIII.

Ut autem rectè suo munere funga-
tur in assignandis objectis disciplinaribus,
cognitionem eorum ante omnia sibi cer-
tam reddere debet, non quoad proprias re-
rum rationes s. naturas & affectiones,
nisi velit iniqua audire in subjectas sibi
disciplinas, ac potius spoliare quam con-
servare illas, sed satis habet generaliter
& typicè quasi, res omnes per certas re-
præsentando classes, illa ipsa præcogno-
scere, quoad rationem saltem nominis &
existentiæ, seu quoad Quæstionem, quid?
& an id sit? Non enim adequata dari
potest determinatio nisi rerum omnium
varietate adequatè prælibatâ. Quare
etiam D. Calov. *ὁριστικὴν* s. determinativæ
sue *Διακριτικὴν* s. Discretivam præmittit,
ut constet quænam apud nata sunt con-
stituere objecta Disciplinaria, quæ non,
Cur & quomodo hoc fiat. Sciendum etiam
hic Metaphysicam, in obeundo suo mu-
nere circa Objectorum designationem,

progredi, non modo *practico*, quasi hoc
 vel illud ab hâc vel illâ disciplinâ ju-
 beat tractari; sed *speculativo*, dum scili-
 cet *ens* partitur in *determinatiores* & *ex-*
pressiores modos essendi. In his divisioni-
 bus procedit eo usque donec inveniat al-
 iquid, quo ipsius non est cognoscere.
 Hoc igitur omittit, & quia illud nihil-
 ominus sit *scibile per se*, oportet ut alia
 aliqua *Disciplina scientificam* ejus *cognitio-*
nem persequatur. Juxta axiomâ Gnostol.
Omne quod cognosci potest, necesse est in
certa sede Disciplinari cognosci. Atque
 sic tali Disciplinæ, quæ ens illud deter-
 minatæ quidditatis (quod in Metaph. sub
notione Entis scientificè non potest tra-
 ctari) pro objecto sibi assumit, censetur
 Metaphys. id determinasse, Veluti Me-
 taph. dividit *Ens* in *substantiam* & *ac-*
cidens. *Substantiam* iterum in *Corpus* &
spiritum. Hic cum videat hæc esse *en-*
tia determinata, pleniorẽ exigentia no-
 titiam, & propterea suæ naturæ adversan-
 tia, igitur illa dimittit, non *nudè* tamen,
 sed locando ea in *classibus rerum*, pro-
 bat *illorum existentiam*, rationemque no-
 minis, ut est *objectum*, exponit, ceu an-
 teà dictum est. Quemadmodum Metaph.

è Classe substantiarum, spiritum non quemvis, sed à DEO, angelis & anima rationali præscindentem, objectum Pneumaticæ facit, quia sub ista notione spiritus nusciam, sive ut principium sive ut affectio sive ut species consideratur, quin potius sua habeat, non quidem principia, sed attributa, & species seu modos speciales, quibus contrahitur ad spiritum finitum & infinitum. Corpus etiam sicut duplici modo possit considerari, *ἡμετέριον & πρᾶξιον*; ita duplex etiam inde oritur Objectum disciplinare; Physicæ & Medicinæ: Quando essentialiter & quoad naturales ejus proprietates consideratur, objectum est Physicæ; Quando vero accidentaliter, ut sanitati scilicet restituendum est, præcipuè Corpus humanum, object. est Medicinæ. Adeoque sic tria objecta Disciplinaria è Classe substantiarum exhibet Metaphysica.

§. IX.

Cum Metaph. pari incedat gradu in designandis objectis accidentalibus, descendendo scilicet per gradus entium, resque omnes cujuscunque classis generaliter delineando, hinc modum præscri-

bendi objecta hic de novo repetere superse-
 deo, cum grave existimem fore, sæpius
 iisdem lectoris obtundere aures; nisi
 quod gratius sit dispicere, *Cur non omnes
 accidentium classes objecta suppeditent
 disciplinaria?* Cujus rei ratio cum no-
 his ex perlustratione earundem innotes-
 cat, operæ pretium est, hic quadante-
 nus in eas inquirere. *Secundarias* qui-
 dem accidentium *classes*, non facile quis
 dixerit, pecularia Disciplinarum objecta
 subministrare, utpote *Quando, ubi, situm,
 Habitum*. Quandoquidem, quæ de illis co-
 gnosci possunt, aut ad alias disciplinas
 sese referunt, ut *accidentia*, aut expediun-
 tur in parte Metaphysicæ *Ἰδιότης*.
Relationes autem quod concernit, etsi ea-
 rundem infinita penè sit varietas, ipsæ
 tamen cum minimæ sint entitates, si
 separatim à fundamento suo specten-
 tur, non possunt peculiare constituere
 objectum, ideoque eò reducuntur, quo
 ipsarum *fundamentum*, quod est *absolu-
 tum accidens*; atque sic relationes ad va-
 rias spectant disciplinas. *Qualitas* iterum
 consideratur, vel *in genere* vel ratione
specierum suarum: *Generalem considera-
 tionem* absolvit Metaph. ut etiam gene-
 ri-

ricam doctrinam habituum; sed de habitibus intellectualibus præcipere signatè, nullius est disciplinæ præter Gnostologiam. Potentia Natural. prout abstrahit à potentia spiritus finiti & corporis, etiam Metaph. est considerationis, circa doctrinam Qualitatum: Quatenus vero spectatur in Corp. Natural. revocatur ad aliud objectum, Corpus scilicet Natur. sicut affectio ad suum subiectum; quo etiam refertur Patibilis qualitas. Figura & Forma, præter genericam tractationem, quæ Metaphysicæ est, vel ad object. substantiale Corpus, tanquam accidentia revocatur, vel si Figura abstractè consideratur ad Mathesin spectat. Proinde cum consideratio Qualitatum à natura spirituum finitorum & corporum Natural. divillineqveat, sed ad plenam & adæquatam illorum cognitionem ifaciat, nullum object. peculiare alicujus disciplinæ à Qualitatibus erui potest. Superest igitur Quantitas & Actio, de quibus, quomodo objecta constituunt disciplinaria, jam disquirendum.

§. X.

Quemadmodum nemo inficias ibit, Quantitatem in natura rerum dari; sic etiam

etiam ulterò quilibet concedet, accuratam ejus tractationem Metaphysicam sibi non arrogare, sed alicui alii Disciplinæ tanquam objectum peculiare eandem adjudicare. Cum præterquam quod in Metaph. consideratur, ut est *Ens ac modus Entis*, sive quatenus *summe* ejus *Classes* ad *Entis absolutam theoriam*, sapientiæ primæ, propter universalem omnium cognitionem, debitam, repræsentantur, etiam sub *alio formali* perpendi possit, quatenus scilicet est *Extensa*. Quomodo *Quantitas* bisariam expeditur; vel in *statu præcisionis*, quæ abstrahit à *Magnitudine & Multitudine*; vel restrictè ad *Quantitatem Continuum & Discretam*. Cum igitur *Quantitas* hoc modo in nulla alia Disciplina habeat sese, vel per modum principii vel affectionis vel speciei aut modi contrahentis, constituat, necesse est, peculiarem disciplinam, quæ *Mathesis* audit. Hæc veluti *Princeps* sub *Regina scientiarum* tamen constituta, cum alias disciplinas, tanquam plures principatus, sub juris dictione sua obtineat, etiam ipsa de *finium* s. *objectorum earundem determinatione* sollicita esse debet, nequaquam vero eandem à

Me-

Metaphysicâ expectare. Quare nec operiosius hic Specificationem illarum persequimur, sed Mathem. hoc ipsum negotium relinquimus,

§. XI.

Supereft denique ut mentem nostram circa considerationem *Actionum* quoque exponamus, ex quibus omnes, rectè sentientes, quædam objecta disciplinaria eliciri posse, etiam non inviti asserent. Quare cum individua veritas ab illorum sententiâ abire nequaquam patiatur, neque mihi videtur aliquas posse excogitari rationes, quibus ea illorum concepta & rationibus suffulta sententia arietari possit, exponere lubet, quænam sint illæ *Actiones*, quæ *objectum Philos. Practicæ* constituunt: *Humane* nempe, non quidem *naturales*, quia necessariae sunt, & sub *ἰσχυρίαν* cadunt in eâ scientiâ, quæ *principium agendi naturale*, *facultates* & *potentias activas* considerat; sed *Voluntarie*, Prout *moraliter* rectificandæ. Quod quidem assertum à vexationibus aliorum liberum esse, minimè diffiteor, utpotè qui dicunt: *Actiones rectificandas*, in fieri, *non referre conceptum realem*, quippe sunt *Ens in potentiâ*, Verum cum

ad hoc illorum palmarium ab Adm. Rev. D. Profes. Wanochio, in Disqq. suis Practicis sufficienter responsum iri existimem, placet integrè verba illius hic assumere: dicit enim ibi p. 369. *Quamvis Actio moralis, in fieri, sit in potentiâ objectivâ, respectu facultatum animæ humanæ, gignit tamen conceptum realem, cum actio talis non sit ens in potentiâ negative tale, sed positive, per denominationem à suis principiis, atque sic habet realitatem ac entitatem in illis. Nec enim Ens in potentia mox est Ens rationis, quia ut dictum, habet realitatem in suis causis, & quidem talem, ut de facto possit esse, quale præexistit in virtute vel potentiâ causæ. Plura, si placet, p. seqq. ibidem videbis. Quin imò easdem illas actiones Objectum Jurisprudentiæ constituere censebis, sub hoc tamen formali, quatenus legibus consonæ sunt.*

§ XII.

Excipit jam ultimum requisitum imperii Metaphys. quod est *Controversias in inferioribus Disciplinis subortas dirimere.* Cum igitur disciplinæ lites præcipue de terminis, limitibus seu distinctionibus inter se mutuis foveant, nec satis constet,

qua

quâ in sententiâ acquiescant, ad Metaphysicam provocent, necesse est; Unde, omnibus ritè examinatis, sententiam deinde expectabunt verissimam. Verum quomodo illa hoc ipsum exsequitur, clarissimè, si duo illa anteriora ejus officia æquâ judicii lance pensitemus, apparet. Dum enim *Metaph. attributorum transcendentium rationem formalem in summa abstractione scrutatur; Divisiones materialem rerum varietatem exhibentes in adæquatione omnimoda ponit: Axiomata universalia ex primis principiis firmat: Objectaque, tanquam certos limites, quos nullus licet excedere disciplinis, determinat, non potest non justitiæ præsidere, controversiasque subortas decidere, modo tamen sibi proprio, Theoreticè scil. cuncta illa, de quibus controvertitur, explicando, non vero practice, hanc vel illam sententiam verissimam esse, illis præscribendo; ut & illa omnia ad principia prima revocando.*

S. XIII.

Cum autem in superioribus mentionem fecerimus de *Consiliariis Regis*,
GNO-

GNOSTOLOGIA & NOOLOGIA, statuentes
 Metaphysicam hoc imperium suum, illis
 mediantibus, gerere, colophonis loco jam
 demonstrare volumus, quomodo hæ disci-
 plinæ Metaphysicæ in obeundo hoc suo
 regio munere inserviunt. Scil. GNOSTOLO-
 GIA subministrat consilia, quo noverit
 Metaphysica *abstrahere*, atq; in *abstra-*
ctione Entis omnia repræsentare. Docet
 quid observandum, circa *applicationem*
terminorum communissimorum ad res *my-*
sticas & prædicamentales; analogiam vi-
 delicet urgendam esse; quemadmodum *in-*
vocationem dominari asserit in rebus
 planè æqualibus. NOOLOGIA iterum vir-
 tute influit in Metaph. dum videl. hæc
conceptum non potest *abstrahere commu-*
nissimum, nisi intuitu *cognitionis re-*
rum, nec *conclusiones* suas *generalissi-*
mas è naturâ *Entis* derivare, nisi *prin-*
cipiis primis roboratas, ceu antea in §. 3
 dictum est: Utrique sic Regina Sci-
 entiarum GNOSTOLOGIÆ & NOO-
 LOGIÆ operâ; illius in *Directione*
Disciplinarum noëmaticâ, hujus vero in
directione Axiomaticâ.

Hæc sunt B. L. quæ summa cum festinatione, super Materiâ hac nobilissimâ, à me verius consarcinata, quam arte elaborata sunt. Fateor etiam, multa, quæ forsan tuo arriuerent palato, omissa, plura vero ob angustiam temporis non satis explicata. Quæ omnia mihi condones, obnixè rogo.

Sit itaque

SOLI DEO GLORIA.

Clarissime DN. CANDIDATE,

Præceptor Honorande,

Cum crebris pervolvam cogitationibus sincerum illum animum, quem per aliquod temporis spatium sine furo, *Præceptor dilectissime*, mihi præstitisti, inter spem timoremque hæreo, num possim meritis tuis vicem quandam officii, exigui licet, reddere, cum conscius meæ tenuitatis, vereor,, ne votiva mea verba lauto palato minimè sint grata; Verum gratitudinem suam dissimulare & non profiteri, ingratitude cum habeatur nota, necesse est, ut affectum in Te, *Præceptor amande*, oppidò gratum simplici efferam voto, præmium scil. quod devoratas molestias, insomnesque tuas insequitur noctes, fausto ac felici sidere accipias!

G. SYDNERAÏPE.

Ad
Clarissimum Dn. Candidatum,
*Amicum suum singularissimum juxta
ac colendissimum.*

Quid valeat reliqvas inter *sapientia
prima,*

Hæcce docere potest pagina docta
tua

Quid valeat vigili didicisse fideliter artes
Curâ, hæc exemplo tuque BRUMERE
doces.

Nam coluisse fuit Musas tuus ardor in
omni

Tempore, sic ipsæ laurea ferta pa-
rant.

Laurea ferta parat castissima turba
novena

Quæ capiti imponet, temporibus-
que tuis.

I felix igitur quo te fortuna vocavit,
Suscipe ter felix quæ tibi fata da-
bit.

DANIEL SIRENIUS.

Ad

Virum-Juvenem

Literis & moribus clarum,

DN. ERICUM BRUMERUM,
Philos. Canddiatum meritissimum,

&

Gymnasii Wiburgensis confirmatum
Logic. & Phys. LECTOREM,

Pro honoribus in Philos. merito suo obtinendis,

DE

REGIMINE METAPHYSICO,
doctè & subtilitè differentem,

Hexametra hæc

Εὖγε ἐπαῖρε φέρει, κρυφαῖα λόγων νῦν
μεταλλάξ,

Ἀγχινόως σοφίης πολυβενθέα δόγματ' ἐρευνῶν,
Σπεῦδ' ἔλ' ἔν κομιδῇ, κ' ἐπάρβειε μόχθον ἄ-
μετρον,

Πλῆστον γὰρ χραίσμει ἵνα σ' οἶκαδε κέρδος ἄρῃαι,
Ἡλιβάτ' σοφίης τε κε λείρ' ἐράσμια δρέψῃς,
καὶ στεφανωθῇς τῷ δάφνης ἐρεθιλέῳ ὄζῳ,

*Animo quam verbis prolixius
scripsit*

ENEVALD. WANOCHIUS.

Excelsum illum Parnassi verticem ascende-
re, quid nisi ingens opus, maximusque
labor? prærupta enim & per asperos gradus
scrupulosa via, viatoribus terrorem incutit
sæpè talem, ut vel retrò abeant, vel in me-
dio gradum sistant, antequam ad culmen i-
psos perducit fortuna; sed Tibi, *Frater dile-*
ctissime, nec scrupulosa ac lubrica saxa, nec
asperitas viarum, nec aliud prægrave onus
moram objiciebant, quin feliciter ad metam
propositam contenderes, præmium quod Mu-
sæ conferunt, maximo desiderans studio. Quo-
ties enim diligentiam tuam ante lucana tem-
pora novere? quoties labores perduros dies
tui senserunt? quoties nox atra invictum stu-
dium? quoties Te infesta novercantis fortu-
næ tela, quorum crebris quidem quassatus
es ictibus, à proposito terrere rentaverunt?
verum strenuum in hisce subeundis semper Te
præbuiisti. Gratulor igitur Te felicem, quem
fata sic evehere placuerunt, voveoque, ut fe-
lici successu capias jam illud honoris decus,
quod meruit virtus, meruere cura & la-
bores!

Fratri suo
gracili sic crenâ vovit.
SIGFRIDUS BRUMERUS,
Helsingf. Nyland.